

ELŐZETES JELENTÉS A NAGY-ALFÖLD DILUVIÁLIS MOCSÁRLÖSZÉRŐL.

HORUSITZKY HENRIKTÓL.

Több éve már, hogy dr. SEMSEY ANDOR szíves támogatása és BÖCKH JÁNOS pártfogása révén alkalmam nyílik a magyarországi löszfeleléseket tanulmányozni. A Kis- és Nagy-Magyar-Alföldet bejárván, a mocsárlöszről illetőleg egyforma településekről számolhatok be. Nem utalok e helyütt az Alföldek geologiai viszonyainak irodalmára, mellőzöm egyszersmind bővebb tapasztalataim fejtegetéseit, valamint a tények részletes bizonyításait is, hanem csak dióhéjban összefoglalom azt, ami a mocsárlösz korára, annak településére és elterjedésére vonatkozik.

A magyarhoni Földtani Társulat 1903. év januárius hó 7.-én tartott szakülésén először hoztam be az irodalomba a mocsárlösz elnevezést s erről szóló értekezletem a Földtani Közlöny XXXIII.-ik kötetében meg is jelent. Az ott leírt tapasztalatok, amelyek a Kis-Magyar-Alföldre vonatkoznak, a Nagy-Magyar-Alföldre is ráillenek. Némi változásokról a részletes jelentésemben fogok majd beszámolni.

A diluviális mocsárlösz lerakódása a löszkorszak elején kezdődött, még pedig — a két Alföldet tekintve — leginkább a folyók áradmányos területein, amelyekben belül időnként mocsarak keletkezettek. S mivelhogy a Duna-Tisza közét a víz annak idején még többszörösen átjárta, majdnem az egész területen mocsárlösz rakódott és ülepedett le. A Tiszafolyó a mocsárlöszbe vájta tulajdonképeni mostani medrét. A lösz további lerakódása következtében egyes területek kimagaslottak, amelyekben azután szárazföldi lösz halmozódott fel. A folyókhoz közelebb fekvő területeken azonban, ha ott le is rakódott szárazföldi lösz, az idővel ismét elmosatott és az alsó tömöttebb mocsárlösz maradt a felszínen. Így Dabasnál, továbbá a Tisza mentén Szolnoknál, Szegednél és Zentánál nem ó-alluviális, még kevésbé alluviális képződmények fordulnak elő — minek azt eddig tartották, — hanem azok nem egyebek, mint diluviális mocsárlöszök, amelyek sem a szárazföldi löszre nem húzódnak fel vagy települnek rá, még kevésbé a futóhomokra, hanem a szárazföldi lösz alól, például a telectskai

magaslat alján, kibújnak. A Tiszából kihalászott sok diluviális emlősnek jó része közvetlenül a Tisza partjából, a mocsárlöszből került ki. A löszből kikerült mollusca fauna is a diluviális korra vall.

Ezzel, azt hiszem, egyelőre eléggé tiszta képet nyújtok annak megítélésére, hogy a mocsárlösz a Nagy-Alföldön is igen elterjedt és határozottan diluviális korú.

Hogy már most ezt a képződményt áradmányos lösznek vagy ártéri lösznek, avagy pedig metamorphisált lösznek nevezzük-e, az sokat a dologon nem változtat. Mivelhogy azonban nemcsak árterületeken hullott le a por, hanem időleges mocsarakban, lassan mozgó vizekbe is, az ártéri lösz elnevezést nem gondolom helyesnek. Metamorphisált lösz elnevezés sem fedi egészen e kőzetet, mert — bár utólag több helyütt tényleg átváltozott — mégis más helyeken oly állapotban maradt meg, a hogy az eredetileg képződött. Azért legczélszerűbbnek gondolom a mocsárlösz elnevezést, melyet — mint fennebb már említettem — még 1903-ban veztettem be az irodalomba.

ISMERTETÉSEK.

Bau und Bild Österreichs. Von C. DIENER, R. HOERNES, Fr. E. SUSS und V. UHLIG. Wien und Leipzig 1903.

1. CARL DIENER: *Bau und Bild der Ostalpen und des Karstgebietes.*

Több egy évszázadnál, hogy a geologusok Európának legterjedelmesebb és legmagasabb hegylánczával, az Alpokkal foglalkoznak, hogy annak összetételét, szerkezetét és keletkezését megmagyarázni iparkodnak; de azt tapasztaljuk, hogy minél tovább haladott a kutatás, minél mélyebben merült be a részletekbe, annál nagyobbnak tűnt fel ama feladat megoldása. A mi különösen az Alpok keleti felét, mely nagyjából osztrák területen van, illeti, ennek részletes átkutatása és térképezése a wieni földtani intézet félszázados fázisainak eredménye, és ha még hozzávetjük a német, schweizi, olasz és angol kutatók e területen végzett munkáit, a kutatásnak oly óriási anyaga fekszik előttünk, hogy maga ez a tömeg a feladat megoldását biztosítani látszik. De ez még sincs úgy. Sőt mondhatjuk, hogy egy félszázad előtt a régiók felfogása sokkal egyszerűbb és kielégítőbb módon vélte az Alpok keletkezését megmagyarázhatni, mint azt a mai ismereteink és teoretikus felfogásunk megengedik.

A keleti Alpok, Schweiz határától a grázi öböl, mint párhuzamos, egymáshoz szorított redővonalatokból álló, symmetrikus szerkezetű hegység jelentkeztek a régiók felfogásában. Közepén emelkedik az ős kristályos palák-ból álló hatalmas hegyláncz. Északi és déli oldalához simulnak a mészalpok